

ICEG EC

ICEG EC - CORVINUS

Balkán Monitor

2005/4.

TARTALOM

<i>BULGÁRIA: REKORDMÉRETŰ HIÁNY A 2004-ES KÜLKERESKEDELMI MÉRLEGBEN</i>	<u>3</u>
<i>ROMÁNIA: MAKROGAZDASÁGI CÉLOK 2005-RE</i>	<u>6</u>
<i>MONTENEGRÓ: A 2005-ÖS KÖLTSÉGVETÉS</i>	<u>9</u>
<i>ALBÁNIA – EU-CSATLAKOZÁS 2014-BEN?</i>	<u>12</u>

BULGÁRIA: REKORDMÉRETŰ HIÁNY A 2004-ES KÜLKERESKEDELMI MÉRLEGBEN

Bulgária külkereskedelmi forgalma a 2003-as 31,8 milliárd leváról 2004-re 38,4 milliárd levára nőtt. Ez 20,4%-os éves növekedésnek felel meg. 2004 már a második év, amikor a növekedési ráta ilyen rekordnagyságot ért el. 2004-ben az export 15,6 milliárd levát tett ki, ami 19,9%-kal haladta meg a 2003-as értéket. Az import értéke 2004-ben 22,7 milliárd leva volt, ami 2003-hoz képest 20,9%-os növekedést jelent.

Mivel 2004-ben az import valamivel nagyobb mértékben növekedett, mint az export, ezért a kereskedelmi mérleg 23,2%-kal romlott. Az előző évben a kereskedelmi deficit 25,8%-kal emelkedett. A külkereskedelmi deficit csak decemberben mintegy 700 millió leva volt, ami rekordösszegnek számít. 2004 utolsó negyedéve okozta az éves külkereskedelmi deficit 35,2%-át. Az import növekedése nem csak az exportét haladta meg, de a növekedés sebessége is lényegesen felgyorsult (lásd: 1. táblázat).

A kereskedelmi deficit értéke tehát 2004-ben elérte a 7,1 milliárd levát (vagy FOB alapon az 5,3 milliárd levát). Ez az összeg a 90-es évek közepe óta negatív rekord. Ha a külkereskedelmi adatokat és arányszámokat dollárban számítjuk, akkor az eredmények még ennél is rosszabbak, a dollár euróval szembeni leértékelődése miatt, mely utóbbihoz a leva is kötve van.

Az Európai Unió tagállamai voltak Bulgária legfontosabb kereskedelmi partnerei. A külkereskedelmi forgalom ezekkel az országokkal mintegy 21,4 milliárd levát tett ki, ami az ország teljes forgalmának 55,8%-a. Az EU-n belül a legnagyobb kereskedelmi partner Olaszország volt, majd Németország, Görögország, Belgium és Franciaország. Ez az öt állam a forgalom értékének 40%-át teszi ki. Ez azt jelenti, hogy az export földrajzi szerkezete meglehetősen koncentrált volt ezekbe az EU-országokba.

A nem európai országok közül a legfontosabb kereskedelmi partner az Egyesült Államok volt, de évek óta most először fordul elő, hogy az USA nem volt az első tíz importőr között. A FÁK-kal folytatott kereskedelem volumene 2003-ban és 2004-ben is nőtt. A Kínából érkező import egyetlen év alatt 51,9%-kal nőtt, és elérte a 738,8 millió levát (3. táblázat).

2004-ben a folyó fizetési mérleg hiányát főként a jelentősen megnőtt külföldi tőkebeáramlásból fedezték, mely összesen 2,5 milliárd dollárt tett ki, és nem külföldi kölcsönökből, amelyek lényegesen megnövelték volna Bulgária államadosságát. A külkereskedelmi deficitet kizárólag a magánszektor kiadásainak emelkedése okozta, mivel az állami költségvetés többlettel zárta a 2004-es évet (lásd: Rekordnagyságú bolgár költségvetési bevételek Bulgáriában, Balkán Monitor 2005/3., 6-7. old.) A bolgár magánszféra fogyasztási és beruházási kiadásai jelentősen, de eltérő mértékben növekedtek.

Az import áruszerkezetét tekintve van néhány negatív és néhány pozitív tendencia is. Az EU-ból érkező import nagy része fonal, textil és bőr volt, amelyet a bolgár cégek dolgoztak fel, és ezután a kész ruhákat és cipőket exportálták. A bolgár áruk és szolgáltatások exportjának legfontosabb célja Olaszország, Németország, Görögország és Törökország volt. A teljes importnak mintegy 37%-a érkezett Oroszországból, Németországból és Olaszországból. Az elmúlt évben a Kínából importált ruhák értéke igen jelentősen megnőtt, ami hozzájárult a Kínából érkező teljes import rekordnagyságához.

A nyersolaj, a rézérc, a földgáz és a használt autók voltak a domináns bolgár importcikkek, ezek tették ki az összes import 20%-át. Egy év alatt a használt autók importja 47%-kal nőtt. A legfontosabb exportcikkek pedig a nyers réz és az elektromos energia volt 2004-ben.

A külkereskedelem áruszerkezetének negatív jegyei, hogy az import arányaiban túl sok fogyasztási cikket és használt járművet tartalmazott a gépek és szállítóeszközök között. E termékek importjának éves növekedési rátája meghaladta az összes import átlagos növekedését. A bolgár gazdaság fejlődése szempontjából hasznosabb lett volna, ha az importált tőkejavak (termelőeszközök és berendezések) részaránya növekszik jelentősebb mértékben.

1. TÁBLÁZAT. EXPORT ÉS IMPORT BULGÁRIÁBAN 2004-BEN*

Hónapok	EXPORT (FOB)		IMPORT (CIF)		IMPORT (FOB)		KER. EGYENLEG (FOB/FOB)	
	millió leva	millió USD	millió leva	millió USD	millió leva	millió USD	millió leva	millió USD
január-március	3 362,4	2 169,3	4 718,4	3 044,4	4 356,8	2 811,1	-994,4	-641,8
április-június	3 713,8	2 279,7	5 705,7	3 501,9	5 262,5	3 229,9	-1 548,7	-950,2
július-szeptember	4 280,3	2 677,1	5 622,1	3 517,1	5 179,7	3 240,3	-899,4	-563,2
október-december	4 278,1	2 761,9	6 675,5	4 314,3	6 151,5	3 975,8	-1 873,4	-1 213,9
január-december	15 634,6	9 888,0	22 721,7	14 377,7	20 950,5	13 257,1	-5 315,9	-3 369,1

* előzetes adatok

2. TÁBLÁZAT. AZ EXPORT ÉS IMPORT VOLUMENE ÉVENTE (MILLIÓ LEVA ÉS MILLIÓ USD)

Millió leva	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Teljes forgalom	16 107,7	17 484,4	24 130,9	27 072,7	28 326,8	31 838,5	38 356,3
Export (FOB)	7 381,4	7 356,6	10 274,1	11 176,1	11 875,9	13 041,9	15 634,6
Import (CIF)	8 726,3	10 127,7	13 856,8	15 896,6	16 450,9	18 796,6	22 721,7
Import (FOB)	8 052,1	9 341,8	12 777,4	14 654,2	15 166,9	17 343,9	20 950,5
Egyenleg (FOB/CIF)	-1 344,9	-2 771,1	-3 582,7	-4 720,5	-4 575,0	-5 754,7	-7 087,1
Egyenleg (FOB/FOB)	-670,7	-1 985,2	-2 503,3	-3 478,1	-3 309,0	-4 302,0	-5 315,9
Millió USD	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Teljes forgalom	9 150	9 521	11 332	12 374	13 595,5	18 198,4	24 265,7
Export (FOB)	4 193	4 006	4 825	5 113	5 692,1	7 444,8	9 888,0
Import (CIF)	4 957	5 515	6 507	7 261	7 903,4	10 753,6	14 377,7
Import (FOB)	4 574	5 087	6 000	6 693	7 286,6	9 922,8	13 257,1
Egyenleg (FOB/FOB)	-381	-1 081	-1 175	-1 580	-1 594,5	-2 478,0	-3 369,1

Forrás: BNB, NSI

3. TÁBLÁZAT. EXPORT ÉS IMPORT ORSZÁGOK ÉS ÁRUCSOPORTOK SZERINT 2003-BAN ÉS 2004-BEN*(MILLIÓ LEVA)

Országok	Export-FOB			Import-CIF		
	2003	2004	2004/2003 %	2003	2004	2004/2003 %
Országok	Az export és import földrajzi szerkezete					
ÖSSZESEN	13 041,9	15 634,6	119,9	18 796,6	22 721,7	120,9
Közép- és kelet-európai országok	1 654,2	2 170,2	131,2	1 676,4	2 227,3	132,9
FÁK	463,8	528,0	113,8	3 478,8	4 207,6	120,9
Ebből: Oroszország	182,2	197,2	108,2	2 363,0	2 874,7	121,7
Egyéb OECD országok	2 327,1	2 964,9	127,4	3 335,6	3 998,1	119,9
Törökország	1 193,4	1 562,0	130,9	1 151,1	1 369,2	118,9
USA	582,7	698,7	119,9	480,6	512,9	106,7
EU **	7 843,6	9 115,9	116,2	10 403,4	12 291,4	118,1
Belgium	791,6	932,7	117,8	258,2	328,0	127,0
Franciaország	661,4	704,4	106,5	1 059,7	1 207,0	113,9
Németország	1 404,7	1 597,2	113,7	2 681,9	3 312,5	123,5
Görögország	1 352,3	1 554,7	115,0	1 250,2	1 305,6	104,4
Olaszország	1 829,1	2 041,6	111,6	1 922,0	2 232,7	116,2
EFTA	105,2	122,7	116,6	233,9	294,2	125,8
Egyéb országok	1 484,5	1 831,0	123,3	1 895,9	2 499,5	131,8
Ebből: Kína	106,6	57,3	53,8	486,3	738,8	151,9

SITC osztályozás szerint	Az export és import áruszerkezete					
ÖSSZESEN	13 041,9	15 634,6	119,9	18 796,6	22 721,7	120,9
Élelmiszer és élőállat	868,6	1 058,3	121,8	824,1	1 009,6	122,5
Ital és dohány	273,2	367,8	134,6	79,9	113,6	142,2
Nyersanyag (kivéve üzemanyag)	817,3	961,5	117,6	1 041,7	1 361,4	130,7
Ásványolaj, kenőanyagok és kapcsolódó termékek	1 088,5	1 601,2	147,1	3 285,5	3 793,8	115,5
Állati és növényi olajok, zsírok, viaszok	23,7	46,6	196,6	77,3	77,8	100,6
Vegyipari termékek	1 180,0	1 204,3	102,1	1 875,7	2 358,1	125,7
Gyártott termékek anyag szerint	3 214,3	4 311,8	134,1	3 951,5	4 911,4	124,3
Gépek és szállítóeszközök	1 701,4	1 932,6	113,6	5 390,2	6 734,1	124,9
Egyéb gyártott termékek	3 749,1	4 015,0	107,1	1 896,7	2 063,8	108,8
Árucikkek és tranzakciók	125,8	135,5	107,7	374,0	298,1	79,7

* Előzetes adatok

** Az EU a 2004. május 1-i állapot szerint, 25 országot tartalmaz

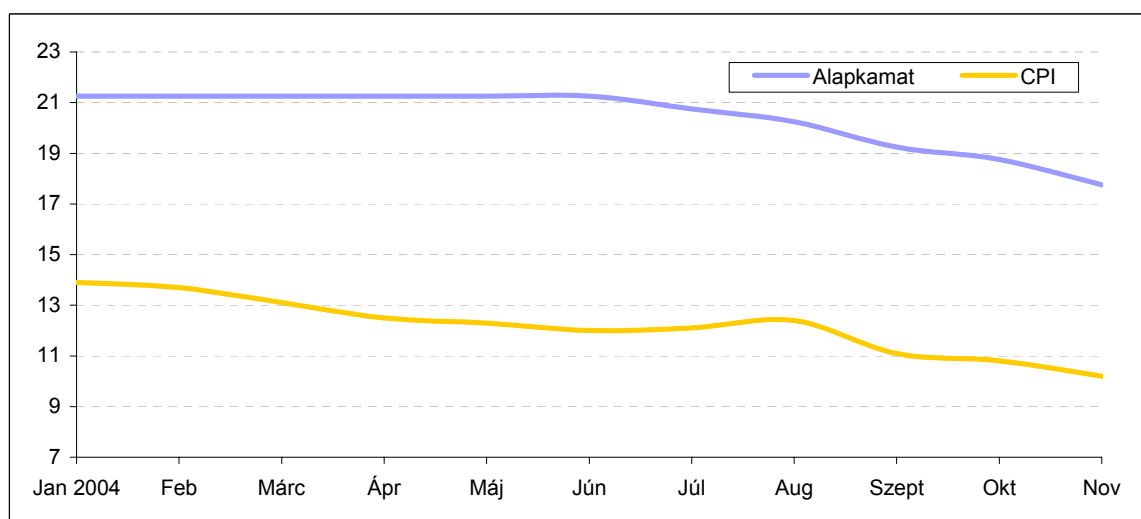
ROMÁNIA: MAKROGAZDASÁGI CÉLOK 2005-RE

AZ IMF-FEL KÖZÖSEN TÚZTÉK KI A 2005-ÖS MAKROGAZDASÁGI CÉLOKAT; A VALUTA TOVÁBBRA IS A FELÉRTÉKELÉSI NYOMÁS PROBLÉMÁJÁVAL KÜZD

Az IMF lezárta legutóbbi látogatását Romániában, és igen nagyra törő makrogazdasági célokat állapítottak meg a 2005-ös évre. Az Valutaalap és a kormány a GDP 6,5-6,8%-át kitevő folyó fizetési mérleghiányban egyezett meg erre az évre. Hogy megfékezze a külkereskedelmi mérleg egyre romló trendjét és segítsék a dezinflációs folyamatot, jelentős fiskális módosításokat fogadtak el, a konszolidált államháztartási deficitet várhatóan a GDP 0,4-0,5%-ára csökkentik, a tavalyi 1,2% után. A gazdaság növekedési ütemét 2005-ben 5,5%-ra várják, a 2004-es erőteljes 8%-ot követően. A Román Nemzeti Bank (RNB) monetáris politikájának fő célja, hogy év végére a fogyasztói árindex (CPI) 7%-os szintre csökkenjen. A 2005-ös év bizonyosan nagy kihívást fog jelenteni az országnak a tökemérleg tavaszra tervezett liberalizációja miatt. A magas kamatláb, ami a dezinfláció miatt szükséges, feltehetően nagy mennyiségű spekulációs tőkét fog az országba vonzani, ami megbonthatja a pénzügyi rendszer stabilitását és súlyos felértékelési nyomás alá helyezheti a román valutát.

Az RNB február 13-án 75 bázisponttal, 15,75%-ra csökkentette az alapkamatot. A központi bank igyekszik folyamatosan csökkenteni a kamatlábat, mert a kétszámjegyű kamatláb jelentős kamatmarzst tartalmaz és ennél fogva komoly tőkebeáramlást eredményez. A helyzet az év második felére csak bonyolódik, mivel Romániának a konvergencia-folyamat keretében liberalizálnia kell a tőkeáramlást, mielőtt 2007-ben csatlakozna az Európai Unióhoz. A kamatlábcsökkentést követően a jegybank úgy nyilatkozott, hogy megfontolt monetáris politikájuk három hosszú távú cél elérésére koncentrál, ezek: a fenntartható hosszú távú gazdasági növekedés, a fizetési mérleg ésszerű korlátok között tartása, és az infláció szintjének 2-3% alá nyomása.

1. GRAFIKON: INFLÁCIÓ ÉS ALAPKAMAT ALAKULÁSA 2004-BEN

A kamatcsökkentés után közreadott nyilatkozatban az RNB újra hangsúlyozta a 2005-re kitűzött 7%-os inflációs célt. A jegybank szerint a folyamatban lévő dezinflációs folyamat teret enged a monetáris politika enyhülésének. A fogyasztói árindex 2005 januárjában 8,9%-ra esett vissza az előző év decemberi 9,3%-ról. Az éves index csökkenése ellenére az infláció januárban 0,8%-ra emelkedett a decemberi 0,6%-ról, főként az energiaárak jelentős emelkedése miatt. A statisztikai hivatal szerint a villany ára 4,4%-kal, a gáz ára 5%-kal nőtt januárban. A magas energiaárak, melyek mellé 0,5%-os

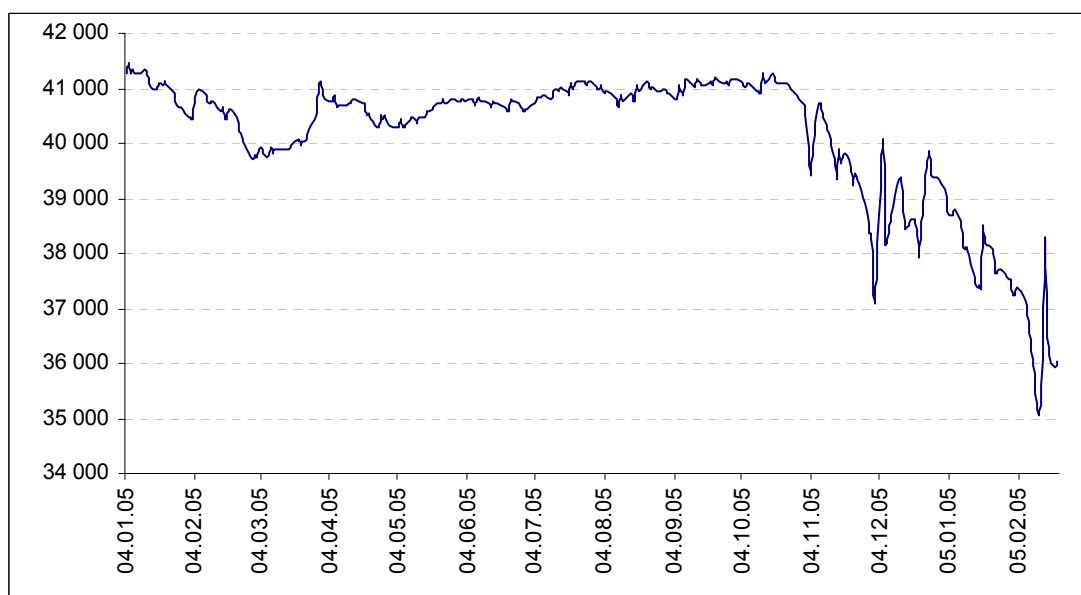
üzemanyagár-emelkedés is társult, a nem élelmiszer jellegű termékek árában 1,3%-os növekedést okoztak. Az adatok szerint a szolgáltatások árának mérséklődése megtorpant, a tavaly decemberi 0,4%-os csökkenés után januárban 0,6%-kal emelkedett.

Az általános makrogazdasági trendeket illetően az RNB úgy nyilatkozott, hogy a pénzállomány - reálértéken számított - 28%-os éves növekedése kedvező volt, mert ezáltal ismét nőtt a gazdaságban a pénzforgalom, amit a román lejben denominált megtakarítások emelkedésének lehet tulajdonítani. Ám az RNB arra is rámutatott, hogy a hitelek gyors bővülése kockázatos. 2004-ben a nem kormányzati hitelek reálértéken 26%-kal emelkedtek, míg a devizahitelek euróban mérve 57%-kal ugrottak meg, ami komoly kockázatot jelent a kereskedelmi bankoknak. Ezen okok miatt az RNB úgy döntött, hogy a kereskedelmi bankok számára a két évnél hosszabb futamidejű kölcsönökre 30%-os tartalékráta-kritériumot szab ki.

A hitelek gyors bővülése egyben oka is Románia fő makrogazdasági kihívásainak, melyek abból az adódnak, hogy a jelenlegi gazdasági kibocsátás nem képes fedezni a hazai kereslet jelentős növekedését. A folyó fizetési mérleg hiánya 2004-ben elérte a 4,4 milliárd eurót, vagyis a GDP 7,7%-át az új módszertan szerint. A hiány növekedése főként a kereskedelmi deficit emelkedésének köszönhető, ahol a hiány elérte az 5,3 milliárd eurót, a 2003-as 3,95 milliárd eurót követően. A kormány és az RNB a folyó fizetési mérleg hiányát 6,9%-ra szeretnék csökkenteni, amit számottevő fiskális kiigazítással támasztanának alá. A kormány azt tervezi, hogy az államháztartás hiányát 2005-ben a GDP 0,4-0,5%-ára szorítsa vissza a 2004-es 1,2% után, ám ez az ambiciózus célkitűzés a nemrég elfogadott adócsökkentések miatt komoly erőfeszítéseket igényel. A magas hiány ellenére Mugur Isarescu, a központi bank elnöke azt mondta, hogy nincs szükség komolyabb módosításokra, mert a hiány 98,4%-át a külföldi tőkebeáramlás fedezte. A kedvező finanszírozási szerkezet mellett az RNB tartalékai is számottevően nőttek, és 5 hónapnyi importnak megfelelő összeget értek el.

A folyó fizetési mérleg hiányát, és a deflációs folyamatot illetően az erőteljes tőkebeáramlás és a lej gyors felértékelődése mindenképpen veszélyeket rejt magában. Az erős valuta óriási veszteségeket okoz az exportőröknek, és ezért arra kényszerítheti a központi bankot, hogy gyorsabban csökkentse a kamatlábát, mint azt a hazai viszonyok megengednék. Ezen okok miatt a román jegybank közvetlenül beavatkozott a devizapiacon, hogy megakadályozza a valuta erősödését.

2. GRAFIKON: EUR/ROL ÁRFOLYAM

Az RNB február 15-én avatkozott be a devizapiacra, mikor az EUR/ROL árfolyamot 34.800/900-on jegyezték, aminek köszönhetően visszanyomta az árfolyamot 36.300/700-ra, majd később, még aznap a jegybank újra kereskedni kezdett, és az EUR/ROL árfolyam 36.800/37.100-on zárta a napot. Másnap a bank megint beavatkozott, és az árfolyam ideiglenesen 38.000 fölé került. A kereskedők szerint az intervencióra lehetett számítani, mivel a valuta az utóbbi időben nagymértékben erősödött. Mugur Isarescu jegybankelnök február 17-én bejelentette, hogy a bank több mint 520 millió eurót vásárolt fel az elmúlt napokban, hogy megfékezze a valuta további erősödését. Isarescu szerint 220 milliót közvetlenül a devizapiacról, míg 300 milliót közvetve, bankoktól vásároltak. A jegybank elnöke hozzátette, hogy a bank a jövőben folytatni fogja ezt a gyakorlatot, de elsősorban arra fog összpontosítani, hogy a külföldi devizakészleteit optimális szinten tartsa, ami 5 hónapnyi import fedezésére elég.

A jegybankelnök szerint az RNB nem követ kötött árfolyamcél, az elsődleges céljuk az árstabilitás. (Korábban a központi banknak előre bejelentett reálárfolyam-célja volt, melyet 75/25 súlyozású euró/dollár valutakosárral szemben állapítottak meg, de a bank tavaly novemberben átállt egy rugalmasabb árfolyamrendszerre) Az árfolyamcél feladásának, és a ritkább beavatkozásnak az volt a fő oka, hogy növeljék a lej volatilitását, és távol tartsák a spekulatív tőkebeáramlást. Isarescu ismét rámutatott, hogy az ilyen nagy árfolyam-ingadozások ily rövid időn belül óvatosságra intik a spekulánsokat, mert a magas helyi kamatláb előnyét ronthatják az árfolyamváltozásból adódó veszteségek. „Ezek a befektetők ismerik az árfolyamot, amikor belépnek a piacra, de senki sem tudja megjósolni a pozíciójuk zárásakor várható árfolyamot.” A jegybankelnök szerint a beavatkozás idején jelentős spekulációs tőke volt a piacon; az RNB által felvásárolt több mint 500 millió eurónak csupán 20%-a származott exportőröktől. Isarescu azonban azt mondta, hogy nem lát komoly veszélyt a jövőbeli spekulatív tőke oldaláról, mivel a piac egyszerűen nem képes felszívni ilyen hatalmas értékű tőkét. A jegybankelnök úgy fogalmazott, hogy a spekulánsok „bár hosszú vonattal akarnak jönni, de csak rövid peron fogadja őket.

MONTENEGRÓ: A 2005-ÖS KÖLTSÉGVETÉS

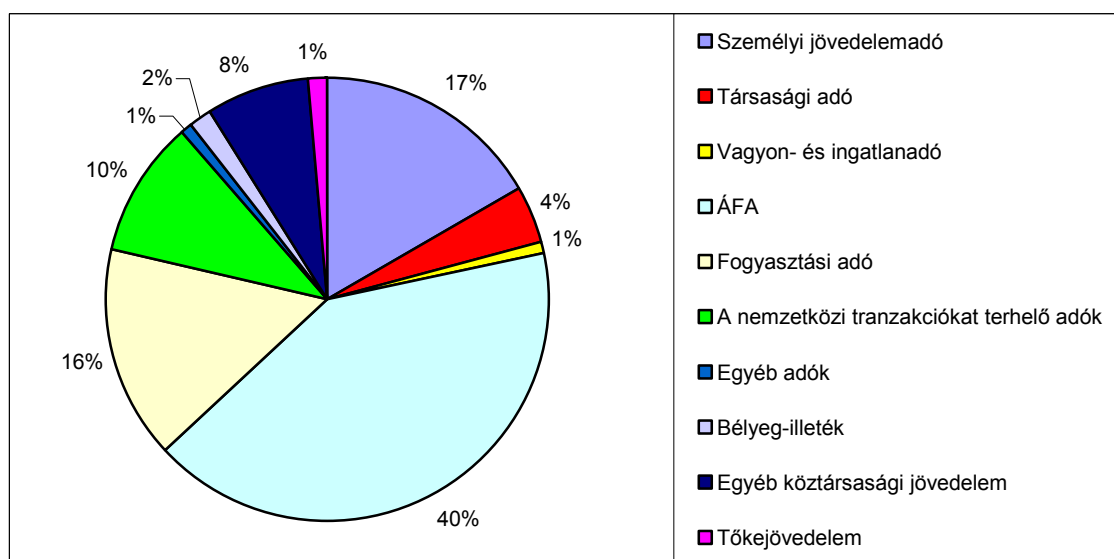
Montenegró 2005-ös költségvetése összhangban van az ország gazdasági reformokkal kapcsolatos menetrendjével, a legfőbb cél továbbra is a gazdasági stabilitás fenntartása. A költségvetés bruttó kiadási főösszege 492 millió euró lesz, ebből a nettó kiadások összege várhatóan 462 millió euró lesz, a tervezett hiány pedig 34 millió euró. Ez az első év, hogy a nettó és bruttó értékek is közlésre kerülnek. A bruttó értékéből 29 millió eurónyit hitelek tesznek ki.

A jelenlegi számítási módszer szerint a hiány 34 millió eurónak, azaz a GDP 2,17%-ának felel meg. Fedezése részben belföldi és külföldi hitelek felvételével (24,6 millió euró értékben), részben privatizációs bevételekkel (6 millió euró értékben) történik majd, valamint 14,5 millió euró értékben külföldi forrásokra is számít az ország – ebből a tervek szerint 3,6 millió euró lesz az EU-támogatás. Ugyanakkor az IMF-módszer szerint – mely számítási módszert az idei évtől vezetnek be Montenegróban – csupán 26 millió eurós, a GDP 1,6%-ának megfelelő nagyságú a költségvetés hiánya. Ez azt jelenti, hogy a korábbi devizabetétekre vonatkozó kifizetéseket mint adósság-visszafizetést kezelik. A költségvetési hiány és az infláció alacsony értékeivel néhány gazdasági mutatószámot tekintve Montenegró lassan közeledik az EU által elvárt szinthez.

A tervezett költségvetési kiadások a GDP 29,9%-ának felelnek meg, ami csökkenést jelent a 2004-es 30,45% és a 2003-as 32,8%-os érték után. A költségvetés konzisztens a kívánt gazdasági növekedéssel és a 2005-ös gazdaságpolitikával. Egyúttal összhangban van Szerbia gazdasági reformokkal kapcsolatos menetrendjével is – ez utóbbi egy 2003-ban elfogadott, négy évre szóló gazdasági reformprogram.

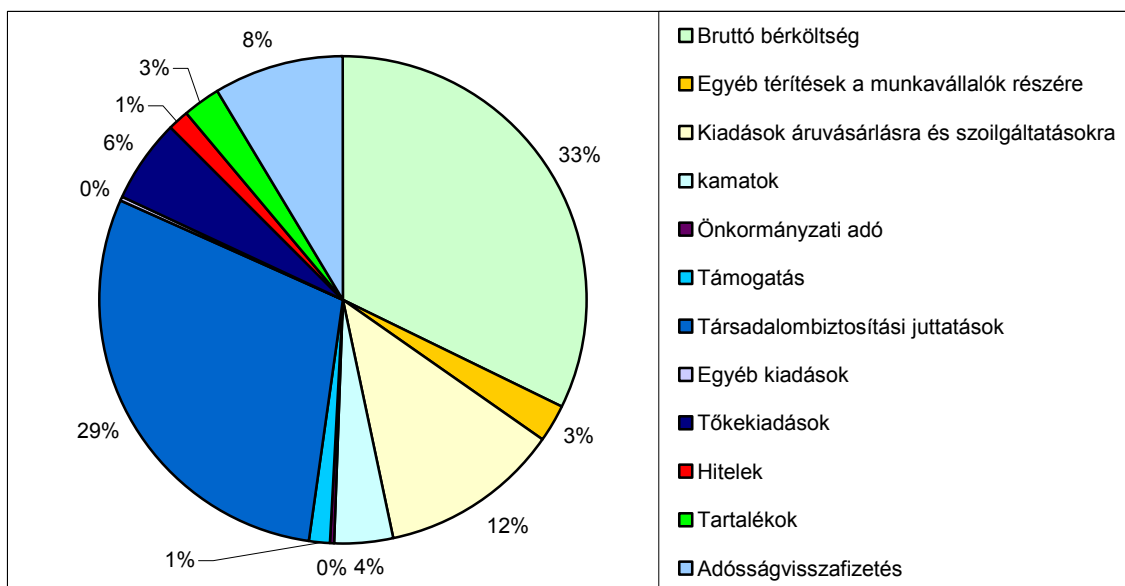
A költségvetés bevételi oldalát vizsgálva megállapítható, hogy a tervek szerint 428,52 millió euró folyik majd be adókból (ebből az ÁFA értéke 177,1 millió euró), vámbefizetésekből, bélyegilletékből, fogyasztási adókból és más adófajtákból. A költségvetés kiadásainak összege a tervek szerint 349,2 millió euró lesz, ehhez adódnak hozzá 79,32 millió euró értékben a nyugdíj- és a társadalombiztosítási alapba történő kifizetések és egyéb transzferek. 2005-ben a kamatráfordítások a költségvetés 3,97%-át jelentik majd (a 19,5 millió eurós összegből az IBRD-nek 13,6 millió euró, az EIB-nek 1,8 millió euró, míg a Párizs Klubnak 3,5 millió euró kerül kifizetésre)

3. GRAFIKON: TERVEZETT KÖLTSÉGVETÉSI BEVÉTELEK 2005-BEN

Forrás: Pénzügyminisztérium, Montenegró

4. GRAFIKON: TERVEZETT KÖLTSÉGVETÉSI KIADÁSOK 2005-BEN

Forrás: Pénzügyminisztérium, Montenegró

A nyugdíjalapok kiadása 10 millió euróval lesz magasabb idén (összesen 66 millió euró), mint egy évvel korábban. A növekedés fő oka az, hogy a kormányzat tehermentesíteni akarja a gazdaságot, az idei évtől kezdve csökkenteni akarja az adókat és járulékokat, és a kormányzati rendszer racionalizálása várhatóan a nyugdíjasok számának növekedésével jár majd.

A tervek szerint a Világbank támogatásával sor kerül idén a nyugdíjalap és az egészségügyi pénztár reformjára. Jelenleg a munkavállaló által fizetett járulék 20%, míg a munkáltató által fizetett járulék értéke 17,8% – ez a szint hasonló a régió többi országában is. Az ÁFA minden termék és szolgáltatás esetében 17%, kivéve a kenyeret, tejet és exporttermékeket, ezek esetében 0%-os az ÁFA-kulcs. Az egykulcsos rendszert ugyanakkor gyakran kritizálják, azzal érvelve, hogy szükség lenne egy alacsonyabb kulcsra is, különösen az idegenforgalmi szolgáltatások területén, ahol jelenleg nagyszegű beruházásokra lenne szükség. Az alacsonyabb adókulcs a hazai termelés serkentése szempontjából is szükséges lenne. Az ÁFA-visszatérítés elhalasztása még mindig hatással van a vállalatok likviditási helyzetére (az ÁFA bevezetésére 2003 áprilisában került sor).

Korábban 100.000 eurós eredményig 15%-os, afelett 20%-os volt az adókulcs, de 2005 január 1-től a kormányzat egységesen 9%-ra csökkentette a nyereségadó kulcsát. Ezzel az volt a célja, hogy vonzóbbá tegye az országot a befektetők szemében, és valóban, ma ebből a szempontból Montenegró a legversenyképesebb ország a régióban. A vámkulcsok 0% és 30% között változnak. A vámrendszer legnagyobb problémája az inkonzisztencia, ami a Szerbiával való harmonizációs igény miatti folyamatos változtatások következménye.

Különböző becslések azt mutatják, hogy a montenegrói háztartások hozzávetőleg 50 euróval többet költöttek jövedelmüknél. A Pénzügyminisztérium tervei szerint 2005 első negyedében egy elemzést végez majd abból a célból, hogy felmérjék a szürkegazdaság valós méretét, mely mai becslések szerint a GDP 30%-ának felel meg. A szürkegazdaság visszaszorítása olyan tartalékokat szabadítana fel, mely segítséget nyújtana a gazdaság talpra állításához.

KÖLTSÉGVETÉS ÉS INFLÁCIÓ 2004-BEN

2004-ben az infláció mértéke a vártnál (4,5%) alacsonyabb, 4,3% volt. Az árindex növekedésének meghatározója okozója a távközlési és biztosítási díjak növekedése volt, így az infláció csökkentéséhez elkerülhetetlen az ezen szektorokban létező monopóliumok megszüntetése. 2004-ben becslések szerint 2,7%-kal nőtt a GDP.

A költségvetés bevételei 2004-ben 436,9 millió eurót tettek ki, 12,3 millió euróval kevesebbet a tervezettnél. Az elsődleges bevételek összege (372 millió euró) 28 millióval maradt a tervezett alatt, de még így is meghaladta az előző évit, míg az ÁFA-bevételek 9 millió euróval meghaladták a tervszámokat. A kormányzat 51 millió euróval, 40%-kal nagyobb mértékben növelte adósságait, mint eredetileg tervezte, de a külföldi támogatások összege is 7%-kal meghaladta a tervezett értéket. A hitelekből visszafizettek 51,9 millió eurót, ami 7-szer nagyobb összeg az eredetileg tervezettnél.

ALBÁNIA – EU-CSATLAKOZÁS 2014-BEN?

Az idei évben Albániának feltett szándéka, hogy aláírja a Társulási Szerződést az Európai Unióval, 2014-ben pedig szeretne az EU teljes jogú tagja lenni. Fatos Nano, Albánia miniszterelnöke szerint amennyiben 2005-ben sikerül megtenni az első hivatalos lépést az EU-tagság felé, akkor 2014 ideális időpont lesz a csatlakozásra (ebben az évben ünnepli majd Európa a berlini fal leomlásának 25. évfordulóját).

Olli Rehn, az EU bővítéssel foglalkozó biztosa hangsúlyozta, hogy az előzetes megbeszélések még nem zárultak le, a tárgyalások végeredménye a 2005 első negyedében tartandó választások eredményétől és a reformok előrehaladtától függ majd. A biztost az ország politikai légköre tölti el aggodalommal, mely idegenkedéssel fogadja a reformokat, ez az ellenkezés pedig hátráltatja a csatlakozási folyamatot.

AZ ALBÁN GAZDASÁGRÓL

Albánia egyike Európa legszegényebb országainak. A foglalkoztatottak fele a mezőgazdaságban, ötöde pedig külföldön dolgozik. A munkanélküliségi ráta magas: 2004 második negyedében 14,8% volt a munkanélküliek aránya, igaz, ez már csökkenést jelent az egy évvel korábbi helyzethez viszonyítva. A korrupció és a szervezett bűnözés szintén komoly problémát jelent az ország számára.

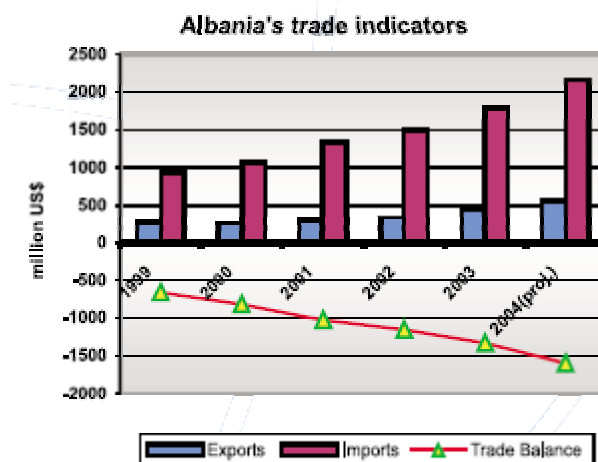
4. TÁBLÁZAT: ALBÁNIA LEGFŐBB GAZDASÁGI MUTATÓI 2000 ÉS 2002 KÖZÖTT:

Megnevezés	2000	2001	2002
GDP folyó áron (millió lek)	530 906	588 663	630 000
GDP éves reál növekedése (%)	7,3	7,2	3,4
Egy főre eső GDP (lek)	164 250	191 410	203 370
Export (millió lek)	37 037	44 096	47 490
Import (millió lek)	157 109	190 155	210 368

Forrás: Albán Statisztikai Intézet

A fenti táblázat adatai is mutatják, hogy az export értéke messze elmarad az import értékétől; ez utóbbit segélyekből és a külföldön dolgozó albánok keresetéből finanszírozza az ország. Habár 2004 első felében – 2003 első feléhez képest – 32%-kal növekedett az export, míg az import csupán 15%-kal (mindkét esetben dollárban számolva), a külkereskedelmi deficit így is tovább bővült, a hiány 61 millió dollárral nőtt. Ugyanakkor az import exportfedezeti mutatója 25%-ról 28%-ra nőtt.

5. GRAFIKON: AZ ALBÁN KERESKEDELMI MÉRLEG ALAKULÁSA (1999-2004)

Forrás: Albania Quarterly – World Bank Country Office Newsletter

Az albán gazdaság az elmúlt néhány évben dinamikus növekedést mutatott, és ezt a tendenciát várhatóan 2005-ben és 2006-ban is fenntartja majd. A bruttó hazai termék (GDP) növekedése 6%-os volt 2004-ben, ami elsősorban a fogyasztás és a bruttó állóeszköz felhalmozás gyors bővülésének volt köszönhető. Az előző év első kilenc hónapjában a növekedés legfőbb motorja a szolgáltató szektor volt, azon belül elsősorban a szállítás és a távközlés.

Az Albán Nemzeti Banknak sikerült a megcélzott 2-4%-os sávban tartani az inflációt: a fogyasztói árindex értéke 2,9% volt a tavalyi évben.

A folyó fizetési mérleg hiánya 6,8%-ra nőtt 2004-ben, és ez 2005-ben várhatóan tovább nő, 7,1%-ra. Ugyanakkor idén már a közvetlen külföldi tőkebefektetések jelentős felgyorsulására is számíthat az ország, a privatizációs folyamatok esetleges felgyorsulásának köszönhetően.

Ahhoz, hogy Albánia elindulhasson az Európai Unióhoz vezető úton, továbbra is növekedésorientált gazdaságpolitika szükséges, és egy a jelenleginél erősebb gazdaság. Talán az ország által kitűzött cél segítheti a gazdaság erősítését és elősegítheti az ország felzárkózását az EU-tagok közé. Ám ennek eléréséhez természetesen még sok idő kell, valamint sok segítség – főként az EU-tól.

KAPCSOLAT AZ EURÓPAI UNIÓVAL

DÉL-KELET EURÓPA (SEE)

Évek óta az EU-tól érkeznek a legnagyobb értékben segélyek a nyugat-balkáni térség számára. Délkelet Európa alapvető célja az, hogy olyan környezetet hozzon létre, ahol egy fegyveres konfliktus elképzelhetetlen. Az EU Dél-Kelet Európához kötődő kapcsolatának alapját a Stabilizációs és Társulási Folyamat (Stabilisation and Association Process, SAP) jelenti, melynek fő célja a SEE-országokban végbemenő reformfolyamatok erősítése és támogatása. Ez az egyezmény segélyeken, kereskedelmi kedvezményeken, párbeszédén, technikai tanácsokon, illetve szerződéses kapcsolatokon nyugszik, és segítheti ezen délkelet-európai országokat az EU-hoz történő teljes integrációban. 2000 óta Albánia, Bosznia és Hercegovina, Horvátország, Szerbia és Montenegró valamint Macedónia a nagylelkű kereskedelmi kedvezményekből is sokat profitálnak. Azóta vámentesen és korlátlan mennyiségben vihetik be termékeiket az EU-tagállamok piacaira. Ennek az öt országnak stabil makrogazdasági környezetre van szüksége ahhoz, hogy képes legyen szerkezeti reformok véghezvitelére és közvetlen külföldi tőke vonzására, így az EU támogatást nyújt a fizetési mérlegükhöz, a költségvetésükhöz és az Európai Beruházási Bankon keresztül hiteleket biztosít a

legfőbb infrastrukturális beruházások számára. Az EU szakértői szerint az is szükséges, hogy egy közös európai oktatási térséget hozzanak létre, mert az oktatás új módszerei hozzájárulhatnak Délkelet Európa országaiban a béke térnyeréséhez és a gazdasági fejlődéshez, valamint humanitárius segítséget nyújthatnak a sérülékeny régió számára.

ALBÁNIA

Albánia 1991-ben létesített diplomáciai kapcsolatot az Európai Unióval. A két fél közti kapcsolatok további építésének legfontosabb lépése a *Kereskedelmi és Együttműködési Egyezmény* (Trade and Cooperation Agreement) aláírása volt 1992. május 12-én. Az elmúlt évtizedben ez volt a legfontosabb szerződés, melyet Albánia aláírt, ez volt az, amely végül az EU-hoz kapcsolta az országot. Ezen egyezmény keretei közt Albánia hozzáférhetett a PHARE-alapokhoz, melyek segítségével 1992 és 2000 között körülbelül 700 millió euró támogatás érkezett az országba.

A következő mérföldkövet az 1999-es év jelentette az Albánia és az EU közti kapcsolatokban, amikor aláírták a *Stabilizációs és Társulási Folyamatról* szóló egyezményt. E folyamat célja szorosabb kapcsolat létrehozása az EU és a dél-kelet európai régió országai – köztük Albánia – között.

Albániának minden más potenciális tagjelölt országhoz hasonlóan teljesítenie kell az 1993-ban a koppenhágai – az Európai Tanács által megalkotott - kritériumokat. Ezek a kritériumok politikai és gazdasági feltételeket is jelentenek. A pályázó országoknak egyrészt stabilan működő demokratikus intézményrendszerrel kell bírniuk, amely garantálja a jogállam és az emberi jogok tényleges érvényesülését és biztosítja a kisebbségek védelmét, jogaik tiszteletben tartását, másrészt működő piacgazdasággal kell rendelkezniük, és képesnek kell lenniük megbirkózni az Európai Unióban meglévő piaci erők versenyével. Végül a jelölteknek eleget kell tenniük az *acquis communautaire* egyéb kötelezettségeinek is.

Ezeknek a követelményeknek megfelelően az EU-tól Albániának juttatott segítség fő céljai a következők:

- Közelebb hozni Albániát az EU kívánalmaihoz és elveihez, és felkészíteni az országot az EU-hoz történő csatlakozáshoz a SAP program keretein belül,
- segíteni az albán hatóságokat a demokrácia megszilárdításában és a jogállam megvalósításában,
- segíteni az albán kormányt a széleskörű adminisztratív és intézményi reform megvalósítását célzó törekvéseiben,
- elősegíteni a hatékony piacgazdaság elérésére irányuló gazdasági és társadalmi transzformációs folyamatokat.

1991 és 2004 között az Európai Unió összességében 1273,1 millió euró értékben nyújtott hitelt Albánia számára. Ezen források legjelentősebb részének szétosztása a PHARE-program, majd 2001 óta a CARDS program keretében történt.

Albánia további fejlődése annak függvénye, miként tud megfelelni az ország a komoly kihívásoknak és miként tudja véghezvinni a reformokat, például miként tudja leküzdeni a korrupciót vagy a szervezett bűnözést, vagy miként tudja erősíteni jogi rendszerét és az államigazgatást. De egy biztos: az első lépést megtették az Európai Unióhoz vezető úton azáltal, hogy bejelentették, 2014-ben csatlakozni szeretnének.